

230 lat temu, 3 maja 1791 roku, Sejm Czteroletni uchwalił Konstytucję 3 Maja – pierwszą w Europie, drugą na świecie (po konstytucji amerykańskiej z 1787 roku) ustawę zasadniczą. Zdaniem jej dwóch współautorów, Ignacego Potockiego i Hugona Kołłątaja, była „ostatnią wolą i testamentem gasnącej Ojczyzny”.

„W szlacheckiej republice, kraju niewoli dla pozostałych ludzi, wolność zwrócona została wszystkim i prawa polityczne przyznane mieszkańcom miast. Dokonało się to bez rozlewu krwi, bez użycia przemocy. Nie pojawił się ani jeden żołnierz, a lud nie był uzbrojony” – pisał 22 maja 1791 roku francuski „Le Moniteur” o polskiej Ustawie Rządowej z 3 maja 1791 roku.

Do uchwalenia Konstytucji doszło w okresie niezwykle trudnym dla Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Polska była wówczas pod protektoratem Rosji, która pod pretekstem zapewnienia wolności i bezpieczeństwa, narzuciła naszej Ojczyźnie dominację polityczną. W kraju panowały ponadto nastroje antyszlacheckie – mocno krytykowano liberum veto oraz słabość władzy wykonawczej, sprawowanej przez Stanisława Augusta Poniatowskiego.

Momentem, który zadecydował o podjęciu próby ratowania sytuacji w kraju był wybuch wojny rosyjsko – tureckiej w 1787 roku. Wykorzystano chwilowe przerzucenie sił armii rosyjskiej na terytorium walk z Imperium Osmańskim i rozpoczęto starania o uniezależnienie się od carycy Katarzyny II. W 1788 roku zwołano Sejm Wielki z marszałkiem Stanisławem Małachowskim na czele, który w pierwszym rządzie zniósł Radę Nieustającą (powołaną przez Sejm Rozbiorowy i zależną od Rosji) oraz powiększył armię.

Uchwalenie Konstytucji 3 maja nie byłoby możliwe, gdyby nie jeden z najpiękniejszych gestów politycznych w historii polskiego parlamentaryzmu. Misję stworzenia zarysu nowego ustroju państwa sejm powierzył początkowo przywódcy antykrólewskiej opozycji – Ignacemu Potockiemu. Jego praca nie przyniosła jednak pozytywnych rezultatów. Przełom nastąpił 4 grudnia 1790 r. Ignacy Potocki, mimo szczerej niechęci do króla, poprosił Stanisława Augusta o pomoc w tworzeniu nowej ustawy zasadniczej. Monarcha przygotował pierwszy szkic konstytucji, nad którym pracowali następnie Ignacy Potocki oraz Stanisław Małachowski, Hugo Kołłątaj i królewski sekretarz, Scipione Piattoli.

Konstytucja 3 Maja **wprowadzała trójpodział władzy, zwiększała uprawnienia mieszczan, zapowiadała poprawę warunków życia chłopów, likwidowała konfederacje i liberum veto, ograniczała prawa polityczne gołoty szlacheckiej.** Ustawa zasadnicza **zmieniała także ustrój w Rzeczypospolitej z monarchii parlamentarnej na monarchię konstytucyjną, wprowadzała również dziedziczość tronu** – ustalono, że po śmierci Stanisława Augusta Poniatowskiego, dziedzicznym królem Polski zostanie elektor saski Fryderyk August, wnuk Augusta III.

Obrady Sejmu Wielkiego trwały do 29 maja 1792 roku. Konstytucja została obalona przez konfederację targowicką i zbrojną interwencję Rosji, która po zwycięstwie nad Turcją mogła w końcu przerzucić siły na teren Rzeczypospolitej. Rozstrzygnięcia wojny w obronie Konstytucji 3 Maja (wojna polsko – rosyjska 1792 roku) doprowadziły ostatecznie do obalenia Ustawy Rządowej z 3 maja 1791 roku. Konstytucja 3 Maja utraciła moc 23 listopada 1793 roku. Walki z Rosją zakończyły się II rozbiorem Polski. Przez 123 lata niewoli Ustawa Rządowa z 3 maja 1791 roku istniała w świadomości Polaków jako symbol walki o niepodległość.

Święto Narodowe Trzeciego Maja

Konstytucja 3 maja stała się jednym z fundamentów polskiej państwowości, a rocznica jej uchwalenia zawsze była okazją do manifestowania patriotyzmu i tożsamości narodowej – zarówno w czasach wolnej Polski, jak i w czasach zniewolenia. Już 5 maja 1791 r. Sejm Czteroletni podjął uchwałę o wzniesieniu Świątyni Najwyższej Opatrzności jako wyrazu dziękczynienia za ustanowienie konstytucji, a dzień 3 maja stał się świętem. W pierwszą rocznicę uchwały Sejmu Wielkiego, 3 maja 1792 r. posłowie wmurowali kamień węgielny pod budowę świątyni. Tragiczne losy Polski w kolejnych dwóch stuleciach spowodowały, że wola ówczesnych parlamentarzystów ziściła się dopiero na naszych oczach, w postaci powstającej Świątyni Opatrzności Bożej na warszawskim Wilanowie.

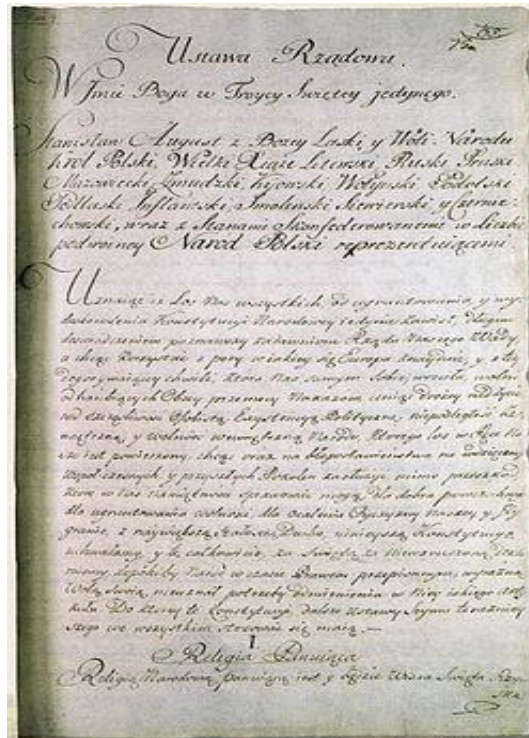
Pod zaborami i w okresie okupacji niemieckiej Polacy obchodzili majowe święto w warunkach konspiracji, pod groźbą utraty wolności a nawet życia. Majowe święto uroczysto obchodzono przez cały okres II Rzeczypospolitej. Władze komunistyczne marginalizowały znaczenie rocznicy uchwalenia konstytucji, 3 maja przestał być świętem. Próby manifestacji patriotycznych podejmowanych tego dnia przez działaczy opozycji demokratycznej były tłumione przez milicję. Sejm X kadencji, już w czasach III Rzeczypospolitej, w formie ustawy zdecydował o przywróceniu temu dniu świątecznego charakteru.

Od 1990 r. Polacy ponownie mogą swobodnie radość się świętem narodowym. 3 maja jest i będzie „uroczystym świętem po wieczne czasy”. Tak jak tego chcieli posłowie Sejmu Wielkiego, parlamentarzyści II Rzeczypospolitej oraz przedstawiciele narodu wybrani po przełomie 1989 r. Tak jak pragnęły tego pokolenia Polaków oddający hołd konstytucji 3 maja zarówno w wolnej Polsce, jak i w czasach, gdy groziło to śmiercią.

Obchody 230. rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja

Niemal 100 wydarzeń w całym kraju, ale także na Litwie i Ukrainie uświetni obchody 230. rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja. Wydarzenia te organizowane będą zarówno stacjonarnie – tam gdzie to możliwe i przy zachowaniu obostrzeń epidemicznych, jak i w przestrzeni cyfrowej. Pełna lista wydarzeń znajduje się [tutaj](#).

Zachęcamy również do odwiedzenia specjalnej strony przygotowanej w związku z 230. rocznicą Konstytucji 3 Maja: <https://www.gov.pl/web/kulturaisport/3maja>.

Rękopis Konstytucji 3 Maja

Uchwalenie Konstytucji 3 Maja, Jan Matejko